

Regeringskansliet
Socialdepartementet

Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)

Mot bakgrund av de intressen som Åklagarmyndigheten har att bevaka lämnas följande yttrande.

Åklagarmyndigheten

- instämmer i utredningens bedömning att åklagare inte bör kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU),
- avstyrker förslaget om att åklagare ska få en begränsad och subsidiär befogenhet att fatta interimistiskt beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU och
- har inte några synpunkter på övriga förslag.

Kap. 4 Åklagares befogenhet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande

Åklagarmyndigheten instämmer helt i utredningens bedömning att åklagare inte bör kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. Myndighetens synpunkter på det förslag som utredningen har ålagts att lägga fram utvecklas nedan.

Identifierade brister kräver andra åtgärder

Åklagarmyndigheten noterar att det inte verkar finnas några brister i dagens system som skulle åtgärdas genom att ge åklagare en befogenhet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. De brister som beskrivs (s. 140) består i huvudsak av otillräcklig tillgång till journaler hos vissa socialjourer, underbemanning av socialjourer i vissa kommuner och begränsad kunskap hos polisen om hur kontakt etableras med landets socialjourer. Dessa brister bör kunna åtgärdas på annat sätt – exempelvis genom att etablera enhetliga rutiner

för landets socialjourer, tillföra tillräckliga resurser till dessa samt genomföra kunskapshöjande åtgärder hos polisen. Åklagarmyndigheten noterar det förslag som lämnas i avsnitt 4.9.3 att ge Polismyndigheten i uppdrag att genomföra en informationsinsats bland sina anställda om att man genom SOS Alarm kan komma i kontakt med kommuners socialtjänster.

Redan av dessa skäl ifrågasätter Åklagarmyndigheten det förslag som utredningen har ålagts att lägga fram. Som framgår i det följande kommer förslaget, om det genomförs, att medföra stora kostnader och konsekvenser för myndighetens verksamhet och uppdrag. Dessa står inte i rimlig proportion till det som skulle kunna vinnas genom den föreslagna ordningen.

Befogenheten är inte förenlig med åklagarrollen

Åklagarmyndighetens uppdrag är att se till att personer som begår brott blir föremål för brottsutredning och lagföring. Myndigheten ska också arbeta för att begränsa vinsterna av brott och brottslig verksamhet, delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova organiserade brottsligheten och delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet. Åklagarmyndigheten har vidare fått i uppdrag av regeringen att bedriva en mer proaktiv brottsbekämpning, bland annat genom kunskapsutbyte med andra brottsbekämpande myndigheter och genom att utveckla arbetsmetoder kopplade till exempelvis preventiva tvångsmedel. Sammanfattningsvis innefattar Åklagarmyndighetens kärnverksamhet brottsbekämpning och angränsande frågor.

LVU är en socialrättslig skyddslagstiftning som syftar till att ge barn och unga vård i de fall det kan antas att behövlig vård inte kan ges med samtycke. Även om beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU kan vara en följd av att ett barn utsatts för brott eller att barnet misstänks för brott är syftet med lagstiftningen att skydda barnet eller den unge. Enligt Åklagarmyndighetens uppfattning finns det därmed endast en mycket begränsad koppling till myndighetens verksamhet och uppdrag. Denna motiverar inte att åklagare ges befogenhet att besluta om omedelbart omhändertagande enligt LVU.

Åklagarmyndigheten vill peka på synpunkterna (s. 141) som framförts av de socialsekreterare som utredningen har varit i kontakt med, bland annat att det ligger nära till hands att enskilda uppfattar ett åklagarbeslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU som en form av bestraffning. Det riskerar att förtroendet för socialtjänsten och för LVU som en skyddslagstiftning kan komma att skadas. Åklagarmyndigheten ser även risk för att förtroendet för

åklagare skulle skadas med en sådan ordning eftersom det skulle bli otydligt vilken roll åklagaren har i de olika processerna. Idag finns en tydlig indelning där åklagaren ansvarar för brottsutredningen och socialtjänsten ansvarar för de åtgärder som vidtas med stöd av den socialrättsliga skyddslagstiftningen. Att låta åklagaren besluta i båda dessa processer riskerar att uppfattas som ett påtryckningsmedel gentemot den misstänkte.

Sammanfattningsvis anser Åklagarmyndigheten att den uppgift som föreslås läggas på åklagare inte är förenlig med åklagarrollen.

Åklagare saknar utbildning för att tillämpa LVU

I betänkandet (s. 138 f.) redovisas vilken utbildning som krävs för att bli åklagare samt för de grund- och vidareutbildningar som genomförs för åklagare inom myndigheten. I grundutbildningen ingår inget moment som gäller socialtjänstens arbete eller LVU. I vidareutbildningen Ungdomar och brott finns ett utbildningspass om socialtjänstens arbete. Detta utbildningspass fokuserar på socialtjänstens handläggning av ärenden med unga lagöverträdare och berör endast mycket översiktligt LVU-lagstiftningen och frågan om omedelbart omhändertagande. Utbildningen är således långtifrån tillräcklig för att åklagare ska kunna besluta om omedelbart omhändertagande enligt LVU.

Vid en jämförelse med de kompetenskrav som beskrivs för att utföra uppgifter inom socialtjänsten (s. 125) är det tydligt att den föreslagna beslutanderätten skulle kräva omfattande utbildningsinsatser hos samtliga åklagare. Även om uppgiften att ta fram underlag och lägga fram förslag till beslut utförs av socialtjänsten måste åklagaren ha tillräcklig kunskap om tillämpningen av LVU för att kunna fatta korrekta beslut. Ett beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU är ett mycket ingripande beslut för den enskilde och det är av största vikt att beslutet fattas av en person med tillräcklig kunskap och erfarenhet. Förfarandet kommer att vara en verksamhetsfrämmande och tidskrävande uppgift.

Förslaget kommer att få oproportionerliga konsekvenser

Även om förslaget är utformat som en begränsad och subsidiär rätt för åklagare att fatta interimistiskt beslut om omedelbart omhändertagande för tillfällig vård kommer det att påverka Åklagarmyndighetens verksamhet i stor omfattning.

För att säkerställa en rättssäker och enhetlig tillämpning av lagstiftningen behöver betydande utbildningsinsatser genomföras för samtliga åklagare som

skulle kunna fatta sådana beslut. Vidare behöver någon form av metodstöd tas fram. Utifrån förslagets utformning kommer befogenheten främst aktualiseras under jourtid vilket kommer få konsekvenser för Åklagarmyndighetens jourverksamhet. Även myndighetens it-system kommer behöva utvecklas för att kunna administrera ärendena.

Det kommer inte på förhand vara möjligt att uppskatta när och var besluten kommer att behöva fattas. Trots att det sannolikt kommer bli fråga om enstaka undantagsfall då den tänkta regleringen ska tillämpas måste i princip hela åklagarkollektivet utbildas och ha beredskap för att hantera ärendena. Det bör i sammanhanget noteras att det även gäller åklagarna vid Ekobrottsmyndigheten eftersom de deltar i åklagarväsendets jourverksamhet.

Sammantaget kommer förslaget att få oproportionerliga konsekvenser och kostnader för Åklagarmyndighetens verksamhet sett till vilka utmaningar som befogenheten är avsedd att lösa.

Frågor om överklagande och överprövning

Utredningens slutsats är att det inte bör finnas en rätt att överklaga en åklagares beslut om omedelbart omhändertagande. Åklagarmyndigheten instämmer i denna bedömning. Utredningen har inte berört möjligheterna att begära överprövning av åklagares beslut. Överprövningsförfarandet är inte författningsreglerat, utan har utvecklats i praxis. I riksåklagarens riktlinjer Överprövning och annan prövningsverksamhet (RÅR 2013:1) ges regler för handläggningen av ärenden som rör överprövning och omprövning av åklagares beslut i brottmålsfrågor samt åklagares prövning av Polismyndighetens och andra brottsutredande myndigheters beslut i brottmålsfrågor. Då ett åklagarbeslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU inte kan anses vara en brottmålsfråga är Åklagarmyndighetens uppfattning att sådana beslut inte kan bli föremål för överprövning.

Åklagarmyndighetens slutsats

Med anledning av det sagda avstyrker Åklagarmyndigheten bestämt förslaget om att åklagare ska ges befogenhet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU.

Om det skulle bedömas finnas behov av utökade möjligheter att fatta beslut om omhändertagande enligt LVU bör andra lösningar övervägas, exempelvis att den socialsekreterare som ansvarar för ärendet ges rätt att fatta interimistiska

beslut när en ordinarie beslutsfattare inte går att nå och det finns fara i dröjsmål.

Övriga förslag

Åklagarmyndigheten har inte några synpunkter på de övriga förslagen i betänkandet.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget om åklagares befogenhet att fatta intermistiskt beslut om omedelbart omhändertagande kommer, mot bakgrund av vad som anförts ovan, att medföra stora kostnader för Åklagarmyndigheten. Utöver de uppskattade kostnader som anges i avsnitt 11.4.2 kommer det att tillkomma kostnader för att anpassa myndighetens it-stöd. Dessa kostnader är fortfarande inte möjliga att uppskatta. Åklagarmyndigheten ser också problem med att hinna anpassa verksamheten till ett ikraftträdande den 1 januari 2028.

Detta yttrande har beslutats av vice riksåklagaren Eva Thunegard efter föredragning av kammaråklagaren Maria Franzén. I den slutliga handläggningen av ärendet har också rättschefen Marie-Louise Ollén, stabsrådet Emma Lindahl Timmelstad och överåklagaren Peter Lundkvist deltagit.

Eva Thunegard

Maria Franzén

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättschefen

Biblioteket